

Şili’de Neoliberalizmin Neden Olduğu Yoksulluk ve Yoksulluğun Görünümü

The Poverty Created by Neoliberalism in Chile and the Appearance of Poverty

Canan KIŞLALIOĞLU¹

Öz

Neoliberal politikaların dünyadaki uygulama sahalarından olan Şili, günümüzde makroekonomik büyüme verilerine tezat oluşturan derin bir gelir adaletsizliği ve toplumsal kırılganlık barındırmaktadır. Bu çalışmanın temel sorunsalı, 1973 darbesiyle başlayan neoliberal inşanın, yoksulluğu sadece gelir yetersizliği olmaktan çıkarıp nasıl yapısal bir “görünmez kast sistemi”ne dönüştürdüğüdür. Araştırmanın amacı; başkent Santiago örneği üzerinden yoksulluğun mekânsal görünümünü, kronikleşen barınma krizini ve sınıfsal geçirgenliğin yok oluşunu değerlendirmektir. Çalışma, Şili’yi sadece Gini katsayılarıyla değil; “allegados” (gizli evsizlik) ve gündelik hayattaki ayrışma pratikleri üzerinden ele alarak literatürdeki sosyomekânsal boşluğu doldurması bakımından özgün değer taşımaktadır. Araştırmada karma yöntem deseni benimsenmiştir. OECD ve Dünya Bankası verileriyle oluşturulan ikincil veri seti, Eylül-Ekim 2023 tarihlerinde Santiago’da gerçekleştirilen saha gözlemleri ve kilit bilgi vericilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen nitel verilerle harmanlanmıştır. Elde edilen bulgular, eğitimin ve sosyal güvenliğin piyasalaşmasının toplumsal mobilitiyi durdurduğunu ve yoksulluğun nesilden nesile aktarıldığını göstermektedir. Sonuç olarak, barınma ve gıda arasında seçim yapmaya zorlanan bireylerin yaşadığı bu sarmal, neoliberalizmin bir başarısızlığı olarak değil; sistemin ürettiği yapısal bir gerçeklik olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kast Sistemi, Latin Amerika, Neoliberalizm, Şili, Yoksulluk.

ABSTRACT

Chile, one of the global application sites of neoliberal policies, currently suffers from deep income inequality and social fragility that contradict its macroeconomic growth data. The main problem addressed in this study is how the neoliberal construction that began with the 1973 coup transformed poverty from a mere lack of income into a structural “invisible caste system.” The aim of the research is to evaluate the spatial appearance of poverty, the chronic housing crisis, and the disappearance of class mobility using the example of the capital city, Santiago. The study is unique in that it addresses Chile not only through Gini coefficients but also through “allegados” (hidden homelessness) and practices of segregation in everyday life, thereby filling a socio-spatial gap in the literature. A mixed-methods design was adopted for the research. A secondary dataset created using OECD and World Bank data was combined with qualitative data obtained from field observations conducted in Santiago in September-October 2023 and semi-structured interviews with key informants. The findings reveal that the marketization of education and social security has halted social mobility and perpetuated intergenerational poverty. Consequently, the vicious cycle experienced by individuals forced to choose between housing and food is assessed not as a failure of neoliberalism but as a structural reality produced by the system.

Keywords: Neoliberalism, Poverty, Chile, Latin America, Caste System.

¹ Corresponding Author: Bitlis Eren Üniversitesi, canankislioglu@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-0388-246X

GİRİŞ

Şili, “dünyanın kenarında” olarak tanımlanan bir ülkedir. Ülkenin coğrafi konumu ve koşulları ülkeyi diğer Latin Amerika ülkelerinden ayırırken, en güçlü ayırım sebebi ise neoliberalizmin ilk uygulandığı ülke olmasıdır. Bu nedenle Şili siyasi tarih içerisinde önemli bir yere sahiptir. Avrupa ve ABD’den farklı olarak Şili neoliberal politikalara şiddet aracılığıyla geçirilmiş, devlet başkanını kaybetmiş ve yaklaşık 17 yıl süren darbe hükümetinin sert yönetimi altında neoliberalizmi deneyimlemek zorunda kalmıştır. Bu nedenle Şili’nin neoliberalizm tarihi ve bunun güncel etkisi değerlendirilirken bu durumun göz önünde tutulması gerekmektedir. Bu açıdan Şili, neoliberal politikaların sonuçlarını görme açısından da önemli bir kaynak konumundadır. OECD ülkeleri arasında gelir adaletsizliğinin en fazla olduğu ve yaşam maliyetinin yüksek olduğu ülke, yoksulluğun görünürlüğü açısından da dikkat çekicidir.

Şili, OECD ülkeleri arasından gelir adaletsizliğini en fazla olduğu ve dünya genelinde ekonomik açıdan gelir eşitsizliğinin en belirgin olduğu ilk üç ülkeden biridir (World Bank, 2022). Ülke gelirinin yüzde 28,1’i nüfusun yüzde 1’inin eline geçmektedir (Matamala, 2021). Yoksulluğun içselleştirildiği ve neoliberal politikaların uzun süre sert bir şekilde uygulandığı ülkede yoksul ailelerden gelen çocukların da yoksul kalacağına dair güçlü bir inanç bulunmaktadır (OECD, 2021).

Başkent Santiago yoksulluk, gelir eşitsizliği ve adaletsizlik konularında önemli veriler sunmaktadır. Çalışmada temel saha olarak alınan başkent Santiago yoksulluğun görünürlüğü konusunda dikkat çekicidir; barınma sorununun yaygın olduğu kentte güvenlik endişesi, hayat pahalılığı gibi konular dikkat çekici boyuttadır. Yoksulluk sorunu ekonomik temelli olarak görünmesine karşın sosyal, psikolojik ve toplumsal olarak pek çok yönü olması dolayısıyla iç içe geçmiş bir görüntü vermektedir (Göksoy Sevinçli, 2024, s.818). Başkentte farklı mahalleler arasındaki gelir uçurumunun gözlemlenmesi mümkünken, bir de gelir adaletsizliğinin yol açtığı barınma problemi, güvenlik sorununu da ön plana çıkarmıştır. Böylece Santiago gündüz saatlerinden itibaren güvenliğin sıkıntılı hâle geldiği bir kente dönüşmüştür. İfade edilen bunca değişim ve dönüşümün ise temel sebebini aslında ülke tarihinde bulmak mümkündür. Neoliberalizmin katı bir şekilde uygulanması ve günümüzde ekonomik, siyasi ve toplumsal değişimlerin göz ardı edilmesi birçok sorunun temelini oluşturmaktadır.

Konu kapsamında literatür incelendiğinde, Şili ile ilgili çalışmalarda neoliberalizmin tarihsel boyutunun ele alındığı, ancak yarattığı yeni toplumsal yapının, neoliberalizmin yarattığı uçurumu daha da derinleştirmesi boyutunun eksik kaldığı görülmüştür.

Çalışmada ilk olarak neoliberalizmin toplumları nasıl değiştirip dönüştürdüğü incelenmiş, daha sonra da Şili ve Şili toplumu üzerinden ayrıntılı bir analiz gerçekleştirilmiştir.

1. Literatür Taraması

Şili’de neoliberalizmin topluma yansımalarını inceleyen literatür, yoksulluğun sadece bir gelir yetersizliği değil, yapısal ve mekânsal bir inşa süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Neoliberalizmin uygulandığı andan itibaren toplumsal refahı sağlamaktan çok, adaletsizliği arttıran ve derinleştiren bir unsur olduğuna birçok çalışmada vurgu yapılmıştır. Olarte (2021), Santiago ve Quito üzerine yürüttüğü çalışmada ulaşım maliyetlerinin yoksullukla doğrudan ilişkisine dikkat çekerek, bireyin ikamet ettiği mahallenin yoksulluk seviyesini belirleyen temel bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Reininger ve Castro-Serrano (2021), yayınladıkları çalışmada aile gelirine yönelik programların neoliberal rasyonalite çerçevesinde yoksulluğu sistemik bir sorun olarak değil; bireysel başarı veya başarısızlık üzerinden yeniden ürettiğini saptamıştır. Bu toplumsal huzursuzluğun tarihsel kökenlerine inen Salamanca (2021) ise Şili ve Uruguay’daki diktatörlük sonrası süreçleri inceleyerek, kurumlara duyulan güvensizliğin ve artan eşitsizliğin 2019 toplumsal patlamasına (Estallido Social) zemin hazırladığını savunmuştur.

Ekonomik göstergeler ile toplumsal refah arasındaki çelişkileri öne çıkaran Rojas ve Charles-Leija (2022), Şili’nin ekonomik büyümesinin bir refah artışı sağlamadığını ve klasik göstergelerin halkın

yaşadığı derin ekonomik sıkıntıları ve bunun yarattığı huzursuzluğu ölçmede yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Bu yapısal tıkanıklığın kurumsal boyutunu analiz eden Yang ve Fernández (2023), neoliberal politikaların devletin müdahale ve kalkınma kapasitesini zayıflatarak eşitsizliği derinleştirdiğini belirtmiştir. Posner (2024), bu süreci destekler nitelikteki çalışmasında, Pinochet döneminden miras kalan neoliberal mantığın merkez sol hükümetler döneminde de korunduğunu ve refahın artırılamadığını, bu nedenle de eşitsizliğin kurumsallaştığını ileri sürmüştür.

Mekânsal dışlanma konusunu inceleyen Ruiz-Tagle, Alvarez ve Labbe (2024), Santiago’daki kamu kurumlarının belirli mahalleleri "girilemez" olarak damgalayarak hizmet dışı bıraktığını ve bu sayede burada yoksulluğun, toplumsal ayrışmanın derinleştiğini aktarırken; Atria (2024), bu sistemin korunmasında elitlerin yeniden bölüşüme karşı direncinin ve doğrudan vergilendirmeyi engelleyen ideolojik tutumunun rolünü saptamıştır. Güncel tartışmalara katkı sunan Brain (2025), Santiago’daki yüksek katlı konut stokunun yoksulluğu aşamamış kesimlerin güvencesiz yaşam alanı hâline geldiğini anket ve mülakatlarla belgelerken; Mazarro, Kurth ve Tran (2025), barınma politikalarının sosyal adaleti hedeflemek yerine sadece fiziksel yoksulluğu gidermeye odaklandığını ve alt sınıfların karar alma süreçlerinden sistematik olarak dışlandığını ifade etmiştir. Tüm bu güncel literatüre ek olarak aşağıda yer alan literatür tablosundaki çalışmalar da bu makale kapsamında ele alınmıştır.

Tablo 1. Literatür Özeti

Yazar	Yıl	Yöntem	Tema
Casanova-Brito, M	2025	Karma	1940-1992 yoksulluğunun tarihsel seyri
Shieh ve Shah	2025	Nicel	COVID-19 sonrası enerji yoksulluğu
Llorca-Jaña, Rivas, Morales-Campos	2025	Nitel	Şili’deki refah düzeyinin coğrafi eşitsizliği ve bunun mental sağlık üzerindeki uzun dönemli yansımaları.
Poy ve Dichiera	2025	Anket	Latin Amerika’da çalışan yoksulluğu
Córdoba-Balcells, Parada-Molina vd.	2025	Anket	Kentsel tarımın sosyo-ekonomik ve toplumsal cinsiyet perspektifinden Santiago özelindeki etkisi.
Etchemendy ve Pastrana	2025	Nitel	Latin Amerika’da pandemi döneminde uygulanan sosyal ve çalışma politikalarının çeşitliliği
Uzal ve Giral	2024	Nitel	Allende dönemindeki kalkınma talepleri
Milad, V. A.	2024	Nitel	1990-2018 yılları arasında Santiago'daki kayıt dışı yerleşimlerin kalıcı olma nedenleri
Fauster-Farfan	2024	Nitel	Şili sosyal konut politikasının yarattığı yoksulluk
Garreton, Espinoza ve Cantillan	2023	Karma	Şili kentlerindeki sosyal sermaye ile mahalle çeşitliliği arasındaki ilişki.

Castillo, Sanhueza vd.	2022	Nitel	Toplumsal cinsiyet eşitsizliği
Prieto	2022a	Nicel	Gelir dağılımı hareketliliği
Prieto	2022b	Nicel	Şili’de Ekonomik kırılganlık
Otero, Méndez, Link	2022	Anket	Santiago’da sınıfsal ve mekânsal yapıya göre değişen mahalle itibarı
Delgado	2020	Nitel	2000-2020 arası Yoksulluk ve eşitsizliğin azaltılmasında sosyal politikaların rolü

Bu makale, yukarıda özetlenen literatürün sunduğu yapısal, mekânsal ve ekonomik değerlendirmeleri bir adım öteye taşıyarak aşağıdaki noktalarda özgün bir değer sunmaktadır: “Görünmez Kast Sistemi” Kavramsallaştırması: Mevcut literatür yoksulluğu genellikle mekânsal ayrışma veya gelir eşitsizliği üzerinden tanımlarken, bu çalışma neoliberal politikaların Şili toplumunda katı ve sistematik bir görünmez kast sistemi inşa ettiğini savunarak özgün bir teorik çerçeve sunmaktadır.

Literatürdeki çalışmaların çoğu 2019’da yaşanan ekonomi kaynaklı gösterilere ve sonrasına (Delgado, 2020; Casanova ve Brita, 2025) veya pandemi dönemi (Shieh ve Shah, 2025) gibi belirli dönemlere odaklanırken, bu çalışma neoliberalizmin ilk uygulanışından günümüze kadar olan süreci bir süreklilik içinde ele alarak sistemin nasıl evrildiğini ve neoliberal sistemin nasıl sistemleştirildiğini göstermektedir.

Çalışma, raporları ve akademik metinleri, Santiago özelindeki görüşme ve gözlemlerle harmanlayarak betimsel analiz yöntemiyle yoksulluğun somut olarak görünen yüzünü ortaya koymaktadır.

Çalışmada barınma konusuna özellikle derin bir şekilde değinilmiş ve dar bir kavramsal çerçeve ile bu sorunun nasıl küçültüldüğü ortaya konulmuştur. Yoksulluğu neoliberal politikaların doğrudan bir çıktısı ve yapısal bir bileşeni olarak ele almasıyla literatürde farklılaşan bir perspektif sunmaktadır.

2. Yöntem ve Araştırma Sahası

Bu çalışma, Şili’de neoliberal politikaların tarihsel süreç içerisinde yoksulluğun görünümünü, barınma pratiklerini ve toplumsal tabakalaşmayı nasıl dönüştürdüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada, olguları kendi doğal ortamında ve çok boyutlu bir şekilde inceleme imkânı sunan nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmalar, sosyal olayları nasıl ve neden soruları ekseninde, katılımcıların bakış açısından derinlemesine değerlendirmeye olanak tanır (Creswell, 2009).

Çalışmanın verileri, YTB destekli ‘Osmanlı Döneminde Latin Amerika’ya Filistin’den Göçler ve Günümüz Latin Amerika Siyasetine Etkisi: Şili Örneği’ projesi kapsamında Eylül-Ekim 2023 tarihlerinde Şili’de yürütülen saha araştırmasından elde edilmiştir. Bu çalışma için Bitlis Eren Üniversitesi Etik İlkeleri ve Etik Kurulu’nun 2023/09-5 ve E.4356 sayılı kararıyla gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmada geçerliliği ve güvenilirliği artırmak amacıyla veri çeşitlemesi stratejisi izlenmiştir. Bu kapsamda; (1) OECD ve Dünya Bankası verilerine dayalı ikincil kaynak taraması, (2) Santiago kentindeki mekânsal ayrışmayı belgeleyen katılımcı gözlem ve saha notları, (3) Kilit bilgi vericilerle yapılan derinlemesine görüşmeler bir arada kullanılarak değerlendirilmiştir.

Saha araştırması kapsamında 15 kişiyle görüşülerek genel bir veri havuzu oluşturulmuş olsa da;

Saha araştırması sürecinde toplumun farklı kesimlerinden (yerel halk, Türk ve Şilili akademisyenler) toplam 15 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve genel bir veri havuzu oluşturulmuştur. Bu veri havuzu değerlendirilirken çalışmanın kuramsal omurgasını oluşturan ‘görünmez kast sistemi’ ve ‘yapısal mülksüzleşme’ gibi karmaşık olguların çözümlenmesi için, Patton’ın (2002) belirttiği bilgi açısından zengin kilit katılımcılar stratejisi benimsenmiştir. Bu doğrultuda K1-K15 katılımcılarından K1 ve K2, hem akademik yetkinlikleri hem de sistemin hem içinde (yerleşik) hem de dışında (gözlemci) olmalarına imkân tanıyan karşılaştırmalı perspektifleri nedeniyle değerlendirmenin odak noktasına yerleştirilmiştir. Diğer katılımcılardan elde edilen verilerin ise, bu iki temel anlatıyı doğruladığı belirtilmelidir. Bu çalışmada katılımcıların seçiminde şu kriterler gözetilmiştir:

- Uzun Süreli İkamet ve Deneyim: Şili’de en az 5 yıldır yaşıyor olmak (Sistemin gündelik hayattaki işleyişine tanıklık etmek).
- Akademik Yetkinlik: En az yükseköğretim mezunu olmak ve ülkenin sosyoekonomik tarihine akademik düzeyde hâkim olmak.
- Karşılaştırmalı Bakış Açısı: Katılımcıların Türk kökenli olması, olaylara hem sistemin içinde yaşayan bir yerli gibi hem de dışarıdan gelen bir gözlemci gibi bakabilmelerine olanak tanımıştır. Bu durum, Şili toplumunun kanıksadığı bazı yapısal sorunların (örneğin kast benzeri sınıfsal donma) daha net tespit edilmesini sağlamıştır.

Bu kriterler doğrultusunda, Şili’de akademik çalışmalar yürüten ve sistemin işleyişine içeriden hâkim olan iki katılımcı belirlenmiş ve çalışma boyunca K1 ve K2 kodlarıyla anılmıştır.

Katılımcılara akademik iletişim ağları üzerinden ulaşılmış ve görüşmeler, Santiago’da, katılımcıların ofislerinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 60-75 dakika sürmüş ve saha notları tutulmuştur.

Görüşmelerin araştırmacı ve katılımcıların ana dili olan Türkçe ile gerçekleştirilmiş olması, çalışmanın önemli bir avantajıdır. Bu sayede, kültürel kodların aktarımında ve kast sistemi, toplumsal kapanma gibi soyut kavramların tartışılmasında, çeviriden kaynaklanabilecek anlam kayıpları engellenmiş; verinin derinliği ve güvenilirliği artırılmıştır.

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Katılımcılara; “1973’ten günümüze Şili’de neoliberal politikaların kurumsallaşma süreci”, “Santiago’da gözlemlenen barınma sorunu/allegados olgusu” ve “Sınıflar arası geçişkenlik” üzerine temel sorular yöneltilmiş, alınan yanıtlar sondaj sorularla derinleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle işlenmiş; katılımcıların anlatıları, Harvey’in (2011) “mülksüzleşme yoluyla birikim” tezi ve mekânsal ayrışma literatürü ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

3. Neoliberalizm Toplumu Nasıl Dönüştürür?

Sanayileşmenin getirdiği yoğun işçi sınıfı, 1970’lere gelindiğinde kendine işçi üretmek gayesini sürdürebilmek için sosyal refah devletine müsaade eden elitler, David Harvey’in (Harvey, 2012, s. 79) iddiasıyla sınıfsal egemenliği tekrar kazanabilmek için neoliberalizmi öne çıkarmışlardır. Bu zamana kadar sosyal haklara sahip, devletin temel birçok ihtiyaç konusunda sübvans ettiği alt sınıflar, neoliberalizmle beraber kendi kaderlerine bırakılırken, devlet piyasasının koruyucusu konumuna getirilmiştir.

Neoliberalizm; devletin vatandaşlara karşı sorumluluğunu azaltıp, sosyal devleti küçültürken, devlete yeni roller yüklemiş ve onu serbest piyasasının koruyucusu konumuna getirmiştir. Devletin vatandaşlara karşı sorumluluğunun olduğu bir dönemden, vatandaşın kendisine, devlete ve topluma sorumluluklarının olduğu ve bunları gerçekleştiremediği halde yetersiz ve başarısız sayılıp, toplumun ötekisi konumuna itildiği bir dönem başlamıştır. Ancak bunu yaparken toplumsal rızayı da üretmiştir. Bireysel özgürlük ve tüketicilik neoliberal politikaların toplumsal rızayı almada en önemli araçları olmuş ve devlet, müdahaleci kötü bir aygıt konumuna indirgenmiş, tüketimin de özgürlükle

eşdeğer tutulduğu bu süreç yeni bir toplum yapısı ortaya çıkarmıştır (Harvey, 2015, s. 20). Bu toplum serbest piyasayı kutsallaştırırken devletin neden birçok temel alandan çekildiğini de sorgulamamıştır. Neoliberalizm bireyi devletin sorumluluğundan çıkarıp, kendi sorumluluğunu almaya itmiştir. Ancak koşulların eşit sağlanmadığı gerçeği gözden kaçırılmıştır.

Bu konuda en sert açıklamalardan biri neoliberal politikaların en katı uygulandığı dönemde İngiltere başbakanı olan Margaret Thatcher’a aittir. Thatcher’ın 1987 yılında *Woman’s Own* dergisindeki röportajında söyledikleri, neoliberalizmin toplum algısını anlamak için iyi bir örnektir:

“Düşünüyorum ki birçok çocuğun ve insanın anlamasında epey uzun bir süreçte ilerledik, ‘bir problemim var, bunu halletmek hükümetin işi’ veya ‘bir problemim var, gideceğim ve bunun halledilmesi için garanti alacağım’, ‘evsizim, hükümet bana ev vermeli’ ve böylece problemlerini toplumun üzerine yüklüyorlardı ve toplum kim? Öyle bir şey yok! Bağımsız kadınlar, erkekler ve aileler var ve hükümet insanlar için bir şey yapamaz, insanlar ilk önce kendilerine bakabilmeli” (Thatcher, 1987).

Sınıfsal egemenliği geri alma yoluna giren üst sınıf neoliberalizmle beraber bireyin gelişimini bireyin kendisine bırakırken, oluşan toplumsal ayrışmayı da içselleştirmesini sağlamıştır. Neoliberalizmin yarattığı rekabet bireyler arasında bağları koparıırken, onları sermayenin gözüne girebilmek için bir yarış haline girmelerini sağlamıştır. Birey sermaye tarafından görüldüğü kadar toplumda var olabilir ve konum elde edebilir hale gelmiştir. Bu noktada Margaret Thatcher’ın toplumun olmadığına dair vurgusu da daha anlaşılır olacaktır. Toplum yerine aile ve bireyleri koyan Thatcher, bu söylemiyle toplumsal sorumluluğu da ortadan kaldırmakta ve bireylerin evsiz ya da işsiz olmalarını kendi suçları haline getirebilmektedir.

Neoliberalizm, kent merkezlerini alınıp satılabilir metalar haline getirirken, endüstrileşme ile işçi sınıfını kent çeperlerine doğru iten bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu sayede kent tüketim ve gösteriş için bir mekâna dönüşmüştür (Üçöğlü, 2015, s. 41). Bunun yanında toplumsal sınıflar arasındaki ayrım artmış ve farklı sınıfların bir arada yaşadığı mahalleler yerine, her biri farklı toplumsal sınıflar barındıran ama birbirine mesafeli mahalleler yaratılmıştır. Kentin tüketim malzemesi olarak sunulmasında sadece neoliberal politikacılar değil, onlarla iş birliği yapan elit ve burjuvalar da yer almıştır. Buna en önemli örneklerden biri 1970’li yıllarda iflas eden New York belediyesinin borçlarına karşılık kentin pazarlanacak bir meta haline getirilmesi ve bu noktada Woody Allen’in, filmleriyle bunu vurgulamasıdır. Özellikle *Manhattan* filminde şu an klişe olarak nitelendirilebilecek ama izleyicide New York böyle bir yer algısını oluşturan sahneler bu konuya örnektir (Valle Corpas, 2019, s. 232).

Harvey, neoliberalizmin serbest piyasa ile zenginlik yaratacağı algısının bir yanılsama olduğunu ve herkesin daha zengin olduğu bir toplum yerine, daha büyük ölçekte toplumsal eşitsizlik yarattığını savunmaktadır (Harvey, 2011, s. 36). Kapitalizm mülksüzleştirme yoluyla birikimini sağlarken sosyal ve temel hakların çeşitli fonlar üzerinden sürdürülmeye çalışılması, Şili örneğinde olduğu gibi emekli oldukları anda insanları temel ihtiyaçlarını bile sağlayamayacak noktaya getirmektedir. Şili hem bu politikaların uygulanışı hem de toplumda yarattığı dönüşümle dikkat çekicidir. Dünya genelinde ve Latin Amerika’da Pembe Dalga örneğinde olduğu gibi birçok siyasi akım değişim ve dönüşüm yaratırken, Şili neoliberal politikalara bağlılıkla kendini hem bu dönüşümden korumuş hem de neoliberalizme bağımlı kalmıştır.

4. Şili’de Neoliberal Politikalara Giriş ve Tarihsel Arka Plan

Şili’nin neoliberal politikalara girişini ve bu konudaki istikrarını anlamak için Şili’ye dair bazı bilgilere hâkim olmak gerekmektedir. Şili’nin coğrafi koşulları, geçmişten günümüze az olan nüfusu, geçmişteki göçmen toplama politikaları, Panama Kanalı öncesi kıta için önemi gibi birçok madde Şili’nin bugün nasıl hâlâ kıtanın ayrı bir yerinde kaldığını anlamak için bakılması gereken maddelerden bazılarıdır. Şili yaklaşık olarak 18 milyon 664 bin 652 nüfusa sahiptir. Başkent Santiago’nun nüfusu ise yaklaşık 6.9 milyondur (Central Intelligence Agency, 2025). Ülkenin coğrafi

koşullarının, nüfusun ülkenin belli yerlerinde toplanmayı zorunlu kıldığı unutulmamalıdır. Ayrıca hemen hemen her Latin Amerika ülkesinde olduğu gibi Şili’de de nüfusun büyük kısmı kentlerde toplanmıştır. Ülkenin kuzeyinde çöller ve güneyinde ise Antarktika bölgesine yakın olması dolayısıyla buzullar bulunmaktadır. Başkent Santiago ülkede nüfusun en fazla yoğunlaştığı bölgedir. Bu nedenle de eşitsizlik ve barınma problemleri de başkentte daha görünür durumdadır.

1973 darbesinin siyasi ve ekonomik olarak şekillendirdiği ülke, Pinochet yönetiminden itibaren neoliberal politikalarla geçiş yapmıştır. Bu politikalar ülkenin ekonomik ve siyasi yapısını şekillendirirken, toplumsal yapısında da çok sert dönüşümlere sebep olmuştur. Neoliberal politikaların ülke bazında ilk uygulandığı yer olan ülke, bu politikaların uygulandığı önemli kentler ve ilk alanlar olan New York ve Londra’nın aksine daha sert bir dönüşümle karşılaşmıştır. Bu dönüşüm Salvador Allende’nin bir darbeyle indirilip, ölmesiyle sonuçlanmış ve toplumsal muhalefeti lidersiz bir şekilde yeni yönetimin insafına bırakmıştır. Dönemin politikacıları sosyal devlet anlayışını sert bir şekilde eleştirip aksi yöne döndürürken, neoliberalizm toplumu ve bireyleri dönüştürmüştür.

Şili’nin neoliberal politikalarla geçişi Diktatör Pinochet döneminde başlamıştır. ABD’de eğitim alan “Chicago Boys” olarak adlandırılan Şilili ekonomistler ülkeye gelmiş ve burada Allende’nin sosyal ve ekonomik programlarını tersine çevirerek, devletin sosyal alandan çekildiği ve özelleştirmenin öncelik haline geldiği neoliberal politikaları uygulamaya koymuşlardır. ABD’de eğitim alan 26 Şilili öğrenci, eğitimlerini tamamlayıp Şili’deki Pontificate Şili Katolik Üniversitesi’ne geri dönmüş ve buradaki ekonomi bölümüne hâkim olmuşlardır. Sağ siyasetçileri ve sağ politikaları destekleyen bu grup, Allende’nin devrilmesi sürecine girildiğinde ‘El Ladrillo’ (Tuğla) isimli bir ekonomi planı hazırlamış ve bu plan diktatörlüğün temel metinlerinden biri haline gelmiştir (Matamala, 2021). Bu plan devlet harcamalarında ciddi kesintiler yapmayı, ithalatı serbestleştirmeyi ve devlet kurumlarını kullanarak büyük iş gruplarına avantajlar sağlamayı içeriyordu (Tricontinental & ICAL, 2023, s. 31).

Pinochet yaptığı darbenin ardından Chicago Boys grubunu ekonomi yönetiminin başına geçirmiş ve “El Ladrillo” programındaki fikirlerin uygulanmasından sorumlu hale getirmiştir. Bu grubun lideri olan Sergio de Castro 1974 yılında Pinochet yönetiminin ekonomi bakanı olmuştur (Pişirici, 2021, s. 46). Bu dönemde darbe yönetimine yakın olan gruplar ise devlet gelirlerinin yüzde 40’lık payına sahip olmuşlardır. Uygulanan politikalarla devlet şirketlerinin yüzde 95’i özelleştirilmiş ve devlet, neoliberal politikaları bir askeri diktatörlük altında hiçbir itirazla karşılaşmadan ordu desteğiyle uygulamıştır (Matamala, 2021). Allende’nin özellikle bakırı temel alan devletleştirme politikaları sona erdirilmiş ve sosyal politikalardan vazgeçilmiştir. Özel şirketlerin tüm kârlarını götürmelerinin yolu açılmış, ihracata dayalı büyümeye geçilmiş ve devlete sadece bakır sektörü bırakılmıştır (Harvey, 2015, s. 16). Eğitim, emeklilik ve sağlık gibi temel hizmetlerin de özelleştirilmesiyle toplum bir çocuğun doğumundan itibaren başlanarak yeniden şekillendirilmiştir. Pinochet döneminde uygulanmaya başlanan bu politikalar bugün Şili’de sınıflar arası bir kast sistemini ortaya çıkartmış ve alt sınıftan bir üst sınıfa geçmeyi neredeyse imkânsız hâle getirmiştir. Bu kavram neoliberalizmin, kişisel başarının refah ve bir üst sınıfa yükselmeyi sağlayacağı iddiasının, sistematik ve kurumsallaşmış bir yapıyla engellenmeni ifade etmektedir.

Neoliberalizmin bireyselliğe övgüsü bir maske olmuş, Harvey’in gücün elitlere iadesi tanımının (Harvey, 2012, s. 79) da temelini oluşturmuştur. Şili toplumu temel ihtiyaçlarını bile devletten talep edemeyen bireyler haline gelmiş, Şilili elitlerin zenginliğine hâle getirmeyecek şekilde sistemin çarklarında şekillendirilmiştir. Eğitim sisteminden itibaren sistemin kendisi için belirlediği noktanın dışına çıkamayan bireyler, emekli oldukları anda da özelleştirilmiş bir emeklilik yönetimine maruz kalmaktadırlar. Bu emeklilik sistemi ABD’deki sistemin benzeri şekilde oluşturulmuş ve PAYGO (*pay as you go*) denilen yöntemle emeklilik fonları özelleştirilmiştir. Bu da çalışan kesimin maaşlarının büyük kısmını bu sisteme aktarmalarını zorunlu kılarken, emekli olduklarında az maaş almalarıyla sonuçlanmaktadır. Darbe yönetiminde Şili’de uygulanmaya başlanan sistem ile çalışanlar gelirlerinin yüzde 7’sini verdikleri bir emeklilik sistemine dâhil olmuşlardır (Chase & Hemadri, 2025, s. 39). FONASA (*Fondo Nacional de Salud*-Ulusal Sağlık Fonu) 1979 yılında 2763 sayılı kararname ile kurulmuştur (Ministerio de Salud Pública, 1979). Çalışanlar bu sisteme dâhil olabildikleri gibi ileride

daha iyi bir emekli maaşı alabilmek için özel sigortalara yönelmek zorunda kalmaktadır. Ancak bu sigortalara ödenen pay maaşlarının yüzde 7’sinden daha fazla olmaktadır.

Şili’de neoliberal programların sert uygulanışı, emeklilik, eğitim gibi alanların özelleştirilmesi ve devletin yoksullara yönelik sübvansiyon programları konusunda çok istekli olmaması, yoksulluğun daha da derinleşmesine yol açmıştır. 1998 öncesinde bir sübvansiyon programında başvurunun ardından bekleme süresi 15,6 yılken, o tarihten itibaren bu süre 10 yıla gerilemiş ancak o seviyeden daha iyi bir noktaya gelmemiştir (Özler, 2012, s. 56). Eğitim, sağlık, emeklilik, barınma gibi birçok konuda devleti geri çekerek sağlanması beklenen neoliberal başarı iddiaları, Pinochet iktidarı biterken yıllık yüzde 79,9 enflasyon, yüzde 18’le Şili tarihinin en yüksek işsizlik oranı ve yoksulluk sınırında yaşayan yüzde 45’lik bir nüfus oranıyla sona ermiştir (Fiori, 2019). Darbe yönetiminin sona erdiği yıl olan 1990’da GİNI indeks sıralamasında 0,57’lik oranla dünyadaki en eşitsiz ülkeler arasında ilk sıralara yerleşmiştir (Matamala, 2021).

5. Şili’de Yoksulluk Nasıl Evsizlikle Eşdeğer Oldu?

Şili, neoliberal politikaların toplumda neden olduğu etkilerin görünürlüğü bakımından önemli bir örnektir. Başkent Santiago’da yapılan gözlemlerde evsiz sayısının çok fazla oluşu dikkat çekmiştir. İnsanların barınma konusundaki problemlerini toplu yaşama ya da sokakta kalma ile çözmeye çalışması, barınma mı beslenme mi gibi iki temel ihtiyacın arasında seçim yapmak zorunda kalmaları ve çoğu zaman beslenmeyi seçerek gelirlerinin büyük kısmını gıdaya aktarıp barınmadan feragat etmek zorunda kalmaları Şili toplumunun bilinen durumlarından biridir.

Kentteki yoksulluğun görünür halde olması, siyasetin sorumluluğu olarak görülmemekte ve bu bireylerin başarısızlığı sayılmaktadır. Kentte bu konuda yapılan görüşmelerde insanların kolaylıkla iş bulabileceği, herkesin eşit imkânlarla sahip olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ancak gerçekte toplumsal ve siyasal olarak bu imkânların eşit bir şekilde dağıtılmadığı anlaşılmaktadır. Neoliberalizmin şekillendirdiği toplum yapısı, bireyin kendi faydasını maksimize ettiği taktirde toplumun da faydasını sağlayacağını kabullendirmeye çalışmış ve bireysel zenginliği, toplumsal birlikteliğin önüne koymuştur. Adam Smith’in “görünmez el”inin düzenleyeceği piyasanın bir süre sonra kendi kendini yöneteceğine dair inanç, Şili’de en sert biçimiyle uygulanmış ve bu katı neoliberalizm uygulamaları Şili toplumunda bir kast sisteminin oluşmasına neden olmuştur.

Zengin ve yoksul arasında büyük bir uçurumun olduğu, gelir adaletsizliğinin en üst seviyelerde seyrettiği ülkede, bireyin iyi bir geliri olmadan birçok hizmetten, iyi kalitede ürünlerden ya da iyi bir okuldan faydalanması mümkün değildir. Oluşturulan sistem her vatandaş için doğduğu seviyede tutarak toplumun aynı şekilde devamlılığını sağlamaktadır. Bu noktada piyasanın kendi kendine düzenli hale geleceğine dair iddiaların tutarsızlığı Harvey’in tespitiyle uyusmaktadır: *“tüm bu açılardan bakıldığında, neoliberalizmin tekelleşmeden ya da oligopolik yapılar içinde sınırlı rekabetten ziyade açık rekabeti yeğlediği iddialarının sahtekârlık olduğu ve piyasa serbestisi fetişizmi tarafından maskelendiği ortaya çıkıyor. Serbest ticaret adil ticaret anlamına gelmiyor”* (Harvey, 2011, s. 33). Serbest piyasa topluma refah sağlamaktan ziyade, ekonomik ve sosyal gücün belli kişilere elinde toplanmasını sağlamış ve adil olmayan koşullar neoliberal sistem tarafından şekillendirilen bireyleri toplumsal eşitsizlik konusunda kayıtsız bırakmıştır.

Neoliberalizm ile uygulanan ekonomik yapı, kentin imkânlarından faydalanan ama toplumsal ayrımı da benimseyen bir üst sınıfı oluştururken, bir yandan da yoğun ve görünür hale gelen alt ve orta sınıfları kendi durumları konusunda çekimser hale getirmiştir. Ülkede gelir adaletsizliğinin fazla olması çeşitli şekillerde belirtilmiştir. Bunun yanında nüfusun yüzde 1’lik kısmı gelirlerin yüzde 25’ini alırken, ülkedeki servetin de yüzde 50’sine sahiptir. *“Artık yoksulluk paylaşılan ya da çözüm aranan bir toplumsal yapı ya da insanların eğilmesi gereken bir sorun olmaktan çıkmıştır. Yoksulluk mücadelenin bittiği bir alan olarak yeniden inşa edilmiştir”* (Üçoğlu, 2015, s. 47). Neoliberalizmin mülksüzleştirme yoluyla kentleri yeniden inşa etmesi gibi, yoksulluk da bu sistemin içerisinde yeniden inşa edilmektedir. Santiago’da yoksulluğun görünürlüğü barınma sorunuyla korelasyon içermektedir.

Üçoğlu yayınladığı çalışmada, neoliberalizmin neden yoksulluğa ihtiyaç duyduğunu tanımlarken, belli sınıflardan insanlar daha iyi bir sosyal sermayeye ve dolayısıyla da daha iyi bir eğitimle daha iyi bir kültürel sermayeye sahip olduklarını, bu sınıfların yaptıkları tüketimin sürekli olarak toplumsal yarılmayı yeniden ürettiğini belirtmiştir (Üçoğlu, 2015, s. 39). Neoliberalizm ile sınıfsal egemenliğini geri kazanan sınıfların sonraki hamlesi bunu kaybetmemek üzerine olmuş ve çalışmak isteyen nüfus için bir rekabet ortamı oluştururken, bu ortamı olabildiğince daraltmayı seçmiş ve iş güvenliğini de ortadan kaldırmaya başlamıştır. Bu noktada işsiz ya da evsiz kalmak bireysel başarısızlığın nişaneleri olarak ortaya çıkmıştır.

Şili Latin Amerika’nın en pahalı ülkelerinden biridir, parası dolardan değerli olsa da yaşam maliyeti ve kiralara yüksekliliği, insanları yoksulluk sınırında veya altında yaşamaya mecbur bırakmaktadır. Şili’de 2025 itibarıyla ortalama maaş 1.917 dolara tekabül ederken, aylık ortalama kira bedeli 400-500 dolardan başlamaktadır. Bu da maaşın dörtte birine işaret etmektedir. Santiago genelinde yapılan gözlemlerde insanların birikim yapma ve uygun koşullarda yaşama olanaklarının kısıtlı olduğu görülmüştür. Uygulanan ev yapımına yönelik politikalar da eksik kalmıştır. Uygulanan programlar ailelerin ihtiyaçlarının çözümüne yönelik olmamış ve bir mahalle oluşumunu hedeflememiştir. Bunun yanında aileler evlerin yapım ve tasarım sürecine dâhil edilmemiştir. Zaten yapılan evler de yoksul kesimleri hedeflememiş devletten yeterince destek almamıştır. Sonuç olarak işe ve sosyal imkânlarla uzak oluşturulmuş yerleşim birimleri ile ev sorununa yönelik yetersiz düzenlemeler devam etmiştir (Özler, 2012, s. 67). Evsizlik sorunu bu yetersiz düzenlemelerin ve gelir eşitsizliğinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmıştır.

Barınma konusunda çeşitli projeler uygulanmaya çalışılsa da yeterince başarılı olunamamıştır. Neoliberal ev politikaları 70’li yıllarda uygulanmaya başlanmış ve 1990’da demokrasiye dönülmesinin ardından da bu politikalar devam ettirilmiştir. 1979’da Ulusal Kentsel Gelişim Politikası yürürlüğe girmiş ve böylece barınma devlet tarafından sağlanan bir sosyal hak olmaktan çıkarılarak devlet ya da özel alan tarafından sağlanan hizmete dönüştürülmüştür (Hernández, 2022, s. 131). Uygulanan politikalar ile kentin çeşitli kesimlerine yönelik ev üretimi sürmüş ancak toplumun karışık yapısı yerine, sınıfları birbirinden ayıran, kent merkezini üst ve orta üst gelirli sınıfa tahsis eden, yoksulları ise kent çeperine iten bir yapı ortaya çıkmıştır. Şili’de neoliberal politikalarla beraber ev bir tüketim maddesi haline gelmiş ve ev sahibi olmak kişisel çabaların bir ödülü haline gelmiştir (Dattwyler, vd., 2019, s. 498). Ancak Santiago’da yoksul nüfusun kent çeperinde varlığını sürdürmesine yetmeyen ekonomik ve sosyal koşullar onları tekrar kent merkezine getirirken, kent merkezinde yoksulluğun görünümünü de arttırmıştır. İktidara gelen hükümetlerin yetersiz politikaları da bu durumun sürmesine neden olmuştur. Şili’de sol bir hükümetin işbaşına geçmesinin simge ismi olan Michele Bachelet iktidarı, devletin barınma konusuna çözüm üretme alanından daha fazla çekildiği ve insanları serbest piyasada ev aramasına yönlendirilen bir süreç haline gelmiştir (Özler, 2012, s. 58).

Evsizliğe dair algı sadece sokakta yaşama ile sınırlıdır. Ancak evsizliğe dair tanım bu haliyle yetersiz kalmış ve evsizlik kavramı birçok durumu ve kişiyi kapsar hale gelmiştir. Geliştirilen kavramlar üzerinden evsizliğe bakmak hem Şili’deki barınma sorununu hem de neoliberalizmin yarattığı etkiyi anlamayı kolaylaştıracaktır. Evsizlik konusunda OECD’nin 2024 tarihli raporu geniş bir bilgi sunmaktadır (OECD, 2024a). Evsizlik tanımı günümüzde sadece sokakta yaşayan insanları tanımlamamaktadır. Bu kavramın içerisinde çeşitli yerlerde geçici süre kalmak zorunda kalanlar, pansiyonlarda, kamplarda kalanlar da dahil edilmiştir. AB evsizliğin tanımı konusunda ETHOS (*The European Typology of Homelessness and Housing Exclusion*) kavramını geliştirmiştir. Avrupa Evsizlik ve Konut Dışlanışlığı Tipolojisi olarak çevrilebilecek bu kavram evsizlik konusunda ortak bir kavram geliştirmeyi amaçlamıştır. ETHOS’a göre:

1. Sokakta yaşayanlar: Barınak olarak tanımlanabilecek bir yer olmadan sokaklarda veya kamusal alanlarda yaşayanlar.
2. Acil barınma yerlerinde kalanlar: Sabit bir ikametgâhı olmayan ve çeşitli barınma türleri arasında sık sık yer değiştirenler.

3. Evsizler için barınma yerlerinde kalanlar: Kalma süresi sınırlı olan ve uzun vadeli barınma imkânı sunulmayan barınaklarda yaşayan insanlar (ör. evsizler için pansiyonlar, kadın sığınma evleri).
4. Kurumlarda yaşayan insanlar: Barınma imkânı olmadığı için sağlık kurumlarında veya cezaevlerinde gereğinden uzun süre kalan insanlar.
5. Geleneksel olmayan konutlarda yaşayan kişiler: Konut eksikliği nedeniyle mobil evler veya geçici yapılarda yaşayanlar.
6. Konut eksikliği nedeniyle aile ve arkadaşlarıyla geçici olarak yaşayan kişiler (FEANTSA, 2018).

Bu da çalışma içerisinde Şili’deki evsizlerden bahsederken barınma sorunu yaşayan herhangi bir bireyi bu kapsam içerisine dâhil edebilmeyi sağlayacaktır. Çünkü Şili’de neoliberal politikaların sonucunda sadece sokakta yaşayanlar değil, çeşitli kamplarda kalanlar, akraba veya arkadaşlarıyla tek bir konutu paylaşmak zorunda kalan kişiler de bu çalışmanın konusuna dâhildir. Neoliberal politikaların yol açtığı gelir eşitsizliği ve yoksulluk barınma konusunu bir tercih haline getirmiş ve Şili’de insanlar ellerindeki parayla barınma ya da gıda alma arasında seçim yapmak zorunda kalmışlardır.

Evsizlik için genel bir tanım oluşturulmaya çalışılsa da tüm ülkelerin bunu kabul etmemesi ya da kendi evsizlik tanımlarına göre veriler toplamaları evsiz insan sayısının net belirlenmesinde engel oluşturmaktadır. Şili bu konuda daha dar bir tanım benimsemektedir. Bu nedenle ülkede evsiz sayısının belirtilenden daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Şili geçici kamplarda kalanları, aile, akraba veya arkadaşlarıyla ortak bir mekânı paylaşmak zorunda kalan kişileri evsiz olarak kabul etmemekte ve sadece evsizliği iki koşula indirgenmektedir. Bunlardan biri kamuya açık veya özel yerlerde geceyi geçiren, konut olarak nitelendirilebilecek bir altyapıya sahip olmayan kişileri nitelerken; diğeri ise geceyi geçirmek için sabit, düzenli ve uygun bir konaklama yeri olmayan ve geceyi ticari pansiyon olarak işlev gören yerlerde geçiren kişileri kapsamaktadır (OECD, 2024b). Şili’de bu dar tanım aslında ülkenin neoliberal geçmişi düşünüldüğünde bu konu ile de bağlantılı düşünülebilir. Bu nedenle gizli evsizlik tanımı oluşmakta ve bu tanım hiçbir hizmet veri tabanında yer almayan kişiler, kamplarda, arabalarında yaşayanlar, arkadaşları veya akrabaları ile aynı evi paylaşan kişileri kapsamaktadır. Gizli evsizler ve evsiz kalma ihtimali olanlar da bu gruba dâhildir. Evini kaybetme tehlikesi yaşamak, şiddet ve istismar altında olmak, ev yaşamından faydalanamamak da bu kapsama girmektedir (Özdemir, 2010, s. 79). Şili devletinin dar tanımı, yoksulluğu istatistiksel olarak yönetilebilir kılmak için bilinçli bir tercih olarak değerlendirilebilir.

6. Santiago’da Yoksulluğun Görünümü

Yoksulluğun görünür olduğu ülkede, orada bulunulan süre içerisinde Santiago’da yapılan gözlemler ve elde edilen veriler de bu durumun bir sarmal haline geldiğini ve toplum içerisinde bir tür kast sisteminin oluştuğunu göstermiştir. Ülkenin en kalabalık kenti olan başkent Santiago, güvenlik, barınma ve temel ihtiyaçlara ulaşım bakımından birçok veri sunmaktadır. BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 25. maddesinde tarif edilen “*Her şahsın gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dâhil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine... hakkı vardır*” maddesi (United Nations General Assembly, 1948) temel alınması gerekirken, karşımızda çok daha farklı bir manzara vardır. Bu maddeye istinaden birçok insanın bu koşulların birini seçmek durumunda kalması, Şili’deki insanların bir kısmının neoliberal ekonomi politikaları sonucunda yaşadığı sorunların temelini oluşturmaktadır.

Neoliberalizmin kent merkezinin alınıp satılabilir meta haline getirmesi Santiago için de geçerlidir. Kent, farklı sınıfların ayrı mahallelere bölündüğü bir yapı sergilemektedir. Santiago örneğine bakıldığında kentin merkezinin elitlere ait olduğunu ancak yoksulluğun ve nüfusun artmasıyla beraber kent merkezindeki bazı bölgelerin yine turistler için bir pazarlama alanı olarak kalırken, elit nüfusun daha da kent çeperine doğru kaydığını söylemek mümkündür. Bunun yanında Santiago sınıfsal ayrımın da net bir şekilde gözlemlenebileceği bir kent yapısı sunmaktadır. Patronato mahallesi kent

merkezine yakın olmakla beraber yoksul nüfusu barındıran bir mahalleyken, Las Condes ise elitlerin yaşadığı bir mahalle olarak bilinmektedir.

Santiago’da kent merkezinde bulunan Dunkin Donut’s, Starbucks gibi çeşitli küresel markalar inanılmaz sayılara ulaşmışken, buralardan herhangi bir ürün alamayanların sayısı da aynı oranda yükselmiştir. Şili’nin neoliberal politikaların da eşliğinde tam bir tüketim toplumuna dönüştüğü yapılan tespitlerden biridir. Neoliberalizmin toplum yok iddiasının bir ürünü olarak kent dev bir alışveriş merkezi haline gelmiş, yoksulluğun kaynağı ve sonuçları görmezden gelinerek başarısızlık kavramı yoksul insanların tanımlanması için kullanılmaya başlanmıştır. Neoliberalizmin herkesin eşit olduğuna dair yarattığı illüzyon, buna yürekten inanan Şililer sayesinde hâlâ varlığını sürdürmektedir. Santiago bu illüzyonu gerçek kılacak alışveriş merkezlerine, Amerikan merkezli fast food zincirlerine ve Latin Amerika’nın en uzun gökdeleni olan Costanera binasına sahiptir. Kent bu görünümüyle soylulaştırma kavramına da uygun bir dönüşüm içerisinde olmuştur. Kent merkezinin, genişlemesini ve uluslararası piyasa kültürüne yönelik olan yeni bir yerel kimliğin öne çıkarılmasını anlatan bu kavram (Üçoğlu, 2015, s. 44) merkezdeki yoksul insanların kent dışına doğru itilmesini anlatmaktadır. Santiago, Harvey’in tanımıyla defalarca yeniden üretilen bir mekân haline gelmiştir, bu nedenle kent merkezinde soylulaştırma uygulanan alanlar arttıkça bu sefer yoksulluk ve evsizlik daha görünür olmaya başlamıştır.

OECD’nin 2021 yılında yayınladığı rapora göre kentte evsiz sayısı 12,000 civarındayken pandemi sonrası, Venezuela’dan ve Kolombiya’dan göçlerle de beraber bu sayısının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir (Homeless World Cup Foundation, 2025). 2024 verilerine göre ülkede toplamda yaklaşık 21,126 kişi evsiz durumundadır. OECD raporuna göre bunların yarısından fazlası başkentte yaşamaktadır (OECD, 2024a). Ancak kimi kaynaklarda bu sayının 40,000 (VOA News, 2024) kadar olduğu söylene de her ülkede barınma sorunu için veri toplayıp gönüllülük esasıyla bu konuda çözüm üretmeye çalışan Funda Techo (Çatı Fonu Örgütü) ülkedeki evsiz sayısını 80,000 civarında olarak açıklamaktadır. Evsizlik konusunu Şili’de hem gençler hem de yaşlı nüfus yoğun şekilde yaşamaktadır. OECD’nin raporuna göre Şili’de evsiz olan insanların yüzde 10’unu 65 yaş üstü nüfus oluşturmaktadır. Şili’de konut açığı da önemli bir problemdir. 1950’lerde yüzde 20 olan konut açığı, darbenin ardından geçen süreçte 1988 yılında yüzde 35 seviyesine ulaşmıştır.

Şili’de evsizler arasında en büyük grubu *Allegados* oluşturmaktadır. Bu kişiler barınma konusunu çözmek için arkadaş evinde veya aile evinde kalmayı tercih etmekte ya da bu evlerin arkalarında ek odalar inşa ederek geçici çözümler bulmaktadır (Özler, 2012, s. 54-55). Uyum hükümetleri sürecinde neoliberal politikalarla sıkı bağlantı, yoksulluğun çözülmesinden ziyade bu kişilerin belli alanları işgal etmesi korkusuyla mücadeleye dönüşmüştür. Özellikle Başkan Alywin döneminde *allegados*ların büyük bir problem olarak görüldüğü ve işgalin önlenmesinin öncelik olduğu görülmüştür (Özler, 2012, s. 58).

Kentte yoksulluk arttıkça toplumda güvenlik algısının da kırılmasına neden olmuş ve belli bir saatten sonra ya da gündüz bile bazı kentin bazı yerlerine gitmek tehlikeli sayılmaya başlamıştır. Şili’de yapılan gözlemlerde başkentin gelir seviyesine göre çeşitli semtlere ayrıldığı ve zengin kesimlerin kentin çeperlerine doğru çekildiği görülmüştür. Tüketim toplumu olmasına rağmen dükkânlar erken bir saatte kapanmaktadır. Örneğin güvenliğin en üst seviyede olduğu Costanera binası da saat 20:00’da kapatılmaktadır. Kentte hırsızlık, gasp, yağma gibi sorunların fazla olması nedeniyle dükkân girişleri sert kepenklerle kapatılmakta ve kameralar ile güvenlik artırılmaya çalışılmaktadır.

Neoliberal politikalar ile devletin, sosyal devlet olma anlayışından çıkması, bireyin sahip olamadığı koşullar ve imkânlar için yine kendisinin sorumlu tutulması ve kişinin bunlara ulaşamamasının kişisel başarısızlıkla bağdaştırılması gibi durumlar ile Şili’nin evsizlik tanımının dar olmasının gerekçesi gösterilmektedir. Bu gerekçe Pinochet döneminden itibaren uygulanan neoliberal politikaların Şili’de içselleştirildiğini de göstermektedir.

7. Saha Görüşmeleri ve Bulgular

Şili’de yoksulluk ve gelir adaletsizliği problemleri incelenirken, yapılan görüşmeler de değerlendirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerden ekonomi alanında çalışan akademisyen K1 ve siyaset bilimi alanında çalışan K2’nin aktardıkları, Şili’de neoliberalizmin yarattığı toplum yapısı ve yoksulluk konularında önemli veriler sunmaktadır.

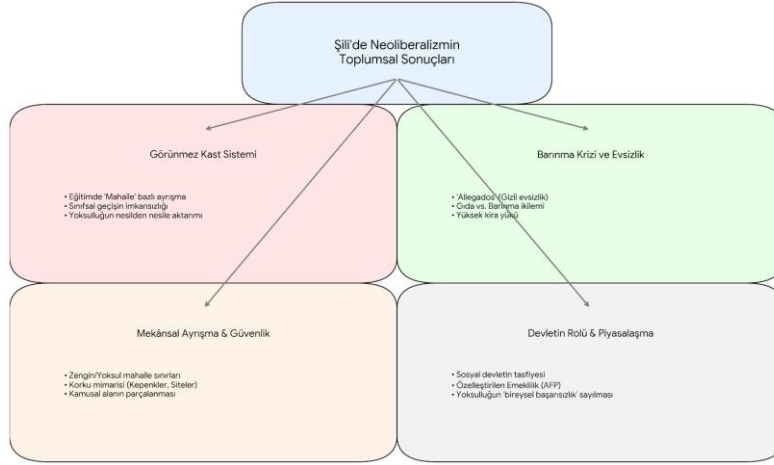
K1; Şili’nin tarih boyunca çeşitli dönemlerde ekonomik olarak parladığını ancak hep yoksul bir ülke olduğunu, ancak 90’larda zenginleşmeye başladığını söylemiştir. Kıtadaki Venezuela, Kolombiya gibi zengin ülkelerin daha avantajlı olduğunu belirtmiştir. Venezuela’da yoksulluk görünür olsa da insanların evsiz olmadığını, gıdaya erişimin daha kolay olduğunu; Şili’de ise yoksulluğun güvenlik sorunu ve toplumsal dışlanma ile öne çıktığını vurgulamıştır. K1, Şili’de gelir dağılımının çok kötü ve devletin çok küçük olduğunu, darbenin bahanesinin ekonomi olduğunu ancak darbenin de ekonomiyi düzeltmediğini aktarmıştır. Eğitim sistemine değinen K1, devlet okullarının finansmanının belediye vergileri ile sağlandığını, bu nedenle zengin belediyelerin okullarının iyi olduğunu; bunu “*herkes kendi mahallesinde okusun*” anlayışı olarak tarif etmiştir. Bu sistemde yoksul bir mahallede doğan bir çocuğun çok başarılı olsa bile iyi bir okula geçme şansı yoktur.

Emeklilik sisteminin tamamen özel olduğunu belirten K1, devletin en ufak payı olmadığını, çalışanların emeklilik şirketlerinden birini seçtiğini ve emekli maaşının şirketin yatırım getirisine göre belirlendiğini söylemiştir. Emeklilerin kötü koşullar nedeniyle gıda ve barınma arasında seçim yapmak zorunda kaldığını, gıdayı seçenlerin sokakta yaşamak zorunda kaldığını aktarmıştır. Ekonominin beş-altı grubun elinde olduğunu belirterek, bu ailelerin toplumun refahını artırma gibi bir kaygıları olmadığını da söylemiştir. 2019’da Şili’de yaşanan protestoların ekonomi kaynaklı olduğunu, olayların başlangıcına metro ve otobüs ücretlerine yapılan zammın ve dönemin ekonomi bakanının “*düşük ücret ödemek isteyen erken kalksın*” şeklindeki söylemlerinin neden olduğunu belirtmiştir (McGowan, 2019). K1, Şili’nin orta gelir tuzağında olduğunu ve yakın zamanda buradan çıkamayacağını; kişi başı milli gelir yaklaşık 15,000-16,000 dolar olsa da (World Bank, 2024) gelir adaletsizliğinin belirgin olduğunu ifade etmiştir.

Görüşülen diğer akademisyen K2 ise Şilililerin yüzde 80’inin ayda 600,000 pesonun altında kazandığını, oysa normal bir hayat sürebilmek (kira, araba, özel okul) için 2 milyon peso gerektiğini belirtmiştir. K2, orta alt sınıfta yer alanların en ufak bir ekonomik krizde veya hastalıkta direkt yoksul kesime düştüğünü ifade etmiştir. 1973 darbesinin izlerinin hâlâ görünür olduğunu, 1990’da demokrasiye dönüşmesine rağmen neoliberal düzenin devam ettirildiğini söylemiştir. Sağlık konusunda cinsiyet eşitsizliğinin neoliberal sistemle alakalı olduğunu, kadınların doğum yapma ihtimali gerekçesiyle daha fazla prim ödemek zorunda bırakıldığını aktarmıştır. Emeklilik sisteminin sonuçlarının yeni görülmeye başlandığını, düşük maaşlı insanların emekli maaşlarının bir hafta yaşamalarına yetmeyecek düzeyde kaldığını; bu yüzden 70-75 yaşındaki insanların bile çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir. K2, mevcut Devlet Başkanı Gabriel Boric’in kongrede yeterli çoğunluğu sağlayamadığı için vergi reformu gibi gerekli düzenlemeleri yapamadığını; devletin küçültüldüğü için temel ihtiyaçlar konusunda bir odak olmaktan çıkarıldığını vurgulamıştır.

Şili’de görüşülen diğer kişiler ise neoliberalizmin etkilerini farklı şekillerle ve hayatlarına etki eden yönleriyle aktarmıştır. Şili’de ücretlerin düşüklüğü nedeniyle birikim yapmanın çok zor olduğu, herkesin birbirinden alışveriş yaparak ekonomiyi canlı tuttuğunu söyleyenler olduğu gibi, neoliberal sistemin kimsenin kimliğine bakmadan herkese eşit koşullar sağladığını savunan görüşler de elde edilmiştir.

Şili’nin 2022’de devlet başkanı seçilen Gabriel Boric, zafer konuşmasında 2019 protestolarının sloganını tekrarlamış: “*Şili neoliberalizmin beşiğiye, aynı zamanda mezarı da olacaktır*” demiştir (Matamala, 2021). Ancak geçen sürede bu cümle gerçeğe dönüşmemiş ve neoliberalizm Şili’nin mezarı olmaya devam etmiştir.

Şekil 1. Şili’de Neoliberalizmin Sonuçları

Saha araştırması verileri sonucunda oluşturulmuştur.

Saha araştırmasından elde edilen nitel veriler ve yapılan görüşmelerin analizi sonucunda, Şili’deki neoliberal dönüşümün neden olduğu yoksulluğun tek boyutlu bir ekonomik veri olmadığı, aksine birbirini besleyen yapısal sorunlardan oluşan bir sarmal olduğu bulgulanmıştır. Şekil 1’de görselleştirildiği üzere, bu sarmalın merkezinde devletin sosyal alandan çekilmesi yer alırken; bu durum eğitimde fırsat eşitliğini yok ederek bir ‘görünmez kast sistemi’ yaratmakta, barınma krizini (allegados) derinleştirmekte ve kentsel mekânda güvenlik endişesine dayalı keskin bir ayrışmaya yol açmaktadır. Şekilde görülen oklar, bu dört ana temanın birbirinden bağımsız olmadığını, aksine yoksulluğu kronik bir döngü haline getirecek şekilde birbirini yeniden ürettiğini göstermektedir.

Mevcut çalışmanın bulguları ile literatürdeki çalışmaların bulguları karşılaştırıldığında literatürdeki çalışmaların da kentte yaşanan izolasyonu vurguladığı, devletin müdahale kapasitesinin azaldığını, bireylerin yoksulluğu ile mücadelede yetersiz kaldığı iddiaları benzeşmektedir. Bu karşılaştırmalı değerlendirme, çalışmanın literatüre katkısını da ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Bulguların Karşılaştırılması

Tematik Odak	Literatürün Mevcut Bulguları	Çalışmanın Bulguları ve Katkısı
Yoksulluğun Tanımı	Rojas (2022) ve Prieto (2022) yoksulluğu ekonomik güvensizlik ve refah eksikliği olarak tanımlar.	Yoksulluğu sadece bir ekonomik durum değil, aşılması imkânsız bir “görünmez kast sistemi” olarak yapısal bir kimlik şeklinde değerlendirilmiştir.
Mekânsal Ayrışma	Olarte (2021) ve Ruiz-Tagle (2024) ulaşım maliyeti ve girilemez bölgeler üzerinden izolasyona odaklanır.	Bu izolasyonun neoliberal politikalarla bilinçli inşa edildiğini ve barınma sorununun bu kastın fiziksel sınırlarını belirlediği mülakat verileriyle desteklenmiştir.
Devletin Rolü	Yang & Fernández (2023) ve Posner (2024) devletin müdahale kapasitesinin azaldığını ve neoliberal mantığın sürdüğünü belirtir.	Bu süreci başlangıçtan günümüze bir süreklilikte ele alarak, devletin pasif kalmasının bu kast sistemini besleyen bir tercih olduğu savunulmaktadır.
Bireysel Algı	Reininger (2021) yoksulluğun bireysel başarı/başarısızlık olarak kurgulandığını vurgular.	Mülakatlar aracılığıyla bu kurgunun bireylerde yarattığı toplumsal dönüşümü ve temel ihtiyaçlara erişememenin sınıfsal bir bunalıma neden olduğu bulgulanmıştır.

Gerçekleştirilen saha gözlemleri ve kilit bilgi vericilerle yapılan mülakatlar; Casanova-Brito (2025) ve Shieh & Shah (2025) gibi güncel literatürde tartışılan yapısal yoksulluk ve enerji güvencesizliği gibi olguların, Şili toplumunda 'görünmez bir kast sistemi' olarak çoktan kökleşmiş olduğunu teyit etmektedir. Bu durum, 2025 literatüründe mekânsal izolasyon olarak kavramsallaştırılan sorun, 2023 sahasında 'allegados' ve 'güvenlik endişesi' üzerinden somut bir toplumsal krize dönüştüğünü ve neoliberalizmin bu sarmalı sistematik olarak yeniden ürettiğini göstermektedir.

SONUÇ

Şili, Latin Amerika’nın en gelişmiş ülkelerinden biri gibi görünmesine rağmen, gelir eşitsizliği konusunda dünyada en üst sıralarda olan ülkelerden biridir. Toplumda neoliberal politikaların 1973’teki darbenin ardından Pinochet iktidarıyla en katı hâliyle devlet eliyle uygulanması ile birlikte, Şili neoliberalizmin laboratuvarı haline gelmiştir. Bu politikalarla karşı herhangi bir direnişin de darbe yönetimi tarafından askerî güçle bastırılması, bu politikaların devletten topluma her alanda uygulanmasını ve yerleştirilmesini sağlamıştır.

Neoliberalizm, Şili’de devleti küçültmüş, bürokrasiyi azaltmış ve yolsuzluğu bitirmiştir. Bu açılardan hedeflerine ulaşmış görünse de geride gelir adaletsizliğinin, barınma sorununun olduğu, temel ihtiyaçlara ulaşamayan, eğitim ve sağlık gibi konularda çok pahalı bir hizmet sektörünün olduğu eşitsiz bir toplum bırakmış ve 21. yüzyılda modern bir “kast sistemi” oluşturmuştur. İçine doğulan toplumdan, mahalleden bir üst sınıfa geçmeyi neredeyse imkânsız kılan sistem, yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasını da sağlamaktadır. Bu koşullar toplumda çeşitli sınıfları daha da ayırmış, görünmez kast sisteminde üst seviyede olanların alt seviyede olanlara karşı sorumluluğunu ortadan kaldıran neoliberalizm ile yoksulluk, her kişinin kendi başarısızlığı olarak sunulmuştur. Barınma ile gıdaya

erişim konusunda seçim yapmak zorunda kalan bireyler, devletin sorumluluğuna ancak hayatta kalmalarına yetecek oranda alınmaktadır.

Literatürde Pinochet iktidarını değerlendiren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Son dönem Şili’yi inceleyen çalışmalarda Olarte (2021), Salamanca (2021) ve Shieh ve Shah (2025) örneklerinde olduğu gibi, genellikle 2019 gösterileri sonrasına ve pandemi dönemine odaklanılmıştır. Neoliberal politikaların toplumsal refahı sağlamadığı konusunda ise Rojas ve Charles-Leija (2022), Yang ve Fernández (2023) ve Posner (2024) ile bu çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak bu çalışma, literatürdeki mevcut tartışmalardan “görünmez kast sistemi” kavramsallaştırması ve “allegados” (gizli evsizlik) vurgusuyla ayrılmaktadır. Örneğin; Brain (2025) ve Mazarro vd. (2025) tarafından ele alınan konut sorunu, bu araştırmada sadece bir konut stoku eksikliği olarak değil; neoliberalizmin yarattığı güvencesizliğin en net göstergesi olan ve resmi istatistiklere yansımaya bir sorun olarak ortaya konulmuştur. Bu yönüyle çalışma, yoksulluğu sadece gelir odaklı değil; mekânsal ve sınıfsal donma ekseninde tartışarak literatüre bir katkı sunmaktadır.

Tüm bu veriler ele alındığında, neoliberalizmin en katı ve klasik modeliyle daha ne kadar devam edeceği tartışmalıdır. Oluşturulan toplum ve devlet yapısının değişimin talep edilmesini engelleyecek şekilde toplum tarafından içselleştirilmesinin sağlanması, yoksulluğu geri döndürülmez bir kişisel probleme dönüştürmüştür. Yoksulluk derinleşmiş, toplumsal sınıflar ayrılmış, kast sistemi oluşmuştur. Şili, bu konuda yakın dönemde bir değişim vaat etmemektedir. Ancak hâlen neoliberalizmin incelenmesi açısından en önemli mekân olma özelliğini korumaktadır.

Bu noktada çalışmanın kapsam ve sınırlarını belirtmekte fayda vardır. Araştırma, Şili nüfusunun yoğunlaştığı başkent Santiago özelinde ve yapısal bir analiz çerçevesinde kurgulandığından; yoksulluğun kırsal görünümüleri veya yoksulların öznel deneyimleri çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca analizler, nicel veriler ve kilit bilgi vericilerin uzman görüşleriyle sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, yoksulların gündelik yaşam pratiklerinin etnografik bir dökümünü değil; bu yoksulluğu üreten makro politik mekanizmanın (neoliberalizmin) kurumsal ve mekânsal inşasını ortaya koymayı hedeflemiştir. Gelecek çalışmalarda, yoksulların kendi anlatılarına odaklanan mikro ölçekli araştırmaların yapılması literatüre katkı sağlayacaktır.

Etik Standartlara Uyum

Çıkar Çatışması: Yazar(lar), bu çalışmada kendileriyle veya olası diğer üçüncü kişilerle yayın öncesi ve yayın sonrası bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma, herhangi bir deneysel uygulama, anket veya bireysel katılımcı verisi içermediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir.

Üretken Yapay Zekâ (ÜYZ) Kullanım Beyanı: Çalışmamızın hiçbir bölümünde yapay zekâ kullanılmamıştır.

Finansal Destek: Çalışmaya Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı destekli Osmanlı Döneminde Latin Amerika’ya Filistin’den Göçler ve Günümüz Latin Amerika Siyasetine Etkisi: Şili Örneği projesi kapsamında finansal destek sağlanmıştır.

KAYNAKÇA:

Abufhele Milad, V. (2024). The reproduction of informal settlements in Santiago: Housing policy, cycles of repopulation and the ‘politics of poverty’ as a regime of government. *Urban Studies*, 61(2), 294–312. <https://doi.org/10.1177/00420980231179349>

Alvarez Rojas, A. M., Zambra, A., Fernández Labbé, J., & Cavieres Higuera, H. (2022). Villa El Nacimiento. Santiago, Chile: Prueba urbana ve soportes de sus residentes. *Revista de Urbanismo*, (47), 190–206. <https://doi.org/10.5354/0717-5051.2022.66946>

- Casanova-Brito, M. (2025). Nuevas estimaciones históricas de la incidencia de la pobreza urbana de ingresos en Chile (1940-1992) [New historical estimations of the incidence of urban income poverty in Chile (1940-1992)]. *Revista de Historia Económica / Journal of Iberian and Latin American Economic History*, 43(1), 107-128. <https://doi.org/10.1017/S0212610925000084>
- Castillo, M., Sanhueza, C., Rosales-Salas, J., & Sandoval, D. (2022). Pobreza de tiempo, género y vivienda social en Santiago de Chile: Un análisis cualitativo. *Revista EURE - Revista de Estudios Urbano Regionales*, 48(143), Article 05. <https://doi.org/10.7764/EURE.48.143.05>
- Central Intelligence Agency. (2025). Chile: People and society. In The World Factbook. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/chile/#people-and-society>
- Chase, D., & Hemadri, N. (2025). Social security privatization: The case of Chile. *CWRU Journal of Economics*, 3(1), 39–41. DOI: 10.28953/2998-8640.1017
- Córdoba-Balcells, V., Parada-Molina, F., Toboso-Chavero, S., López-Eccher, C., Nadal, A., Rieradevall, J., & Muñoz, E. (2025). Socio-economic impact of urban agriculture in Latin America cities: The case of Santiago de Chile. *Cities*, 161, Article 105905. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.105905>
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Sage Publications.
- Dattwyler, H., R., Santana Rivas, L. D., & Link, F. (2019). New neoliberal public housing policies: between centrality discourse and peripheralization practices in Santiago, Chile. *Housing Studies*, 34(3), 489–518. <https://doi.org/10.1080/02673037.2018.1458287>
- Delgado, R. G. M. (2020). Poverty, inequality and vulnerability in Latin America (2000-2020). *Americania: Revista de Estudios Latinoamericanos de la Universidad Pablo de Olavide*, (11), 56–90. <https://doi.org/10.46661/americania.5200>
- Etchemendy, S., & Pastrana, F. (2025). Models of socio-economic compensation under COVID-19 in Latin America: Insiders, outsiders, and the politics of crisis. *Socio-Economic Review*, 23(3), 1591–1622. <https://doi.org/10.1093/ser/mwaf026>
- FEANTSA. (2018). *ETHOS Light: European typology of homelessness and housing exclusion, measurement of homelessness at European Union level*. <https://www.feantsa.org/ethos>.
- Fiori, J. L. (2019, Ağustos 26). *The myths about Pinochet’s Chile that persist in Brazil today*. openDemocracy. <https://www.opendemocracy.net/en/democraciabierta/myths-about-pinochets-chile-persist-brazil-today/>
- Fuster-Farfán, X. (2023). Del subsidio al barrio y del barrio al subsidio: Análisis de la demolición de viviendas sociales en Chile. *urbe. Revista Brasileira de Gestão Urbana*, 15, Article e20220085. <https://doi.org/10.1590/2175-3369.015.e20220085>
- Garreton, M., Espinoza, V., & Cantillan, R. (2023). Social capital in the urban context: Diversity and social contacts in Chilean cities. *Journal of Urban Affairs*, 45(9), 1644–1663. <https://doi.org/10.1080/07352166.2021.1974302>
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin kısa tarihi* (A. Onacak, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2012). Yaratıcı yıkım olarak neoliberalizm (E. Çamuroğlu Çığ & Ü. Çığ, Çev.). *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 67–88.
- Harvey, D. (2011). “Yeni” emperyalizm: Mülksüzleşme yoluyla birikim (E. M. Dinçer, Çev.). *Praksis*, (11), 23–48.
- Henríquez Uzal, M. J., & López Giral, D. (2024). UNCTAD III en el Chile de Salvador Allende: La reivindicación del mundo subdesarrollado [UNCTAD III in Salvador Allende’s Chile: The claim of the underdeveloped world]. *Temas Americanistas*, (53), 386–416. <https://doi.org/10.12795/Temas-Americanistas.2024.i53.18>

- Herrero Olarte, S. (2021). ¿Qué variables de movilidad están asociadas con la pobreza urbana? El caso de Santiago de Chile y Quito [What mobility variables are associated with urban poverty? The case of Santiago de Chile and Quito]. *ACE: Architecture, City and Environment*, 16(47), Article 9510. <http://dx.doi.org/10.5821/ace.16.47.9510>
- Homeless World Cup Foundation. (2025). *Chile*. Homeless World Cup. <https://www.homelessworldcup.org/chile>
- Marchant Salamanca, L. (2021). La crisis política en Chile y el rol de la democracia directa en la recomposición de la confianza democrática y la institucionalidad: Un ensayo para ampliar la mirada sobre las experiencias democráticas de Chile y Uruguay y aportar en el direccionamiento. *Encrucijada Americana*, 13(2), 85–96.
- Matamala, D. (2021, September 12). *The complicated legacy of the “Chicago Boys” in Chile*. ProMarket. <https://www.promarket.org/2021/09/12/chicago-boys-chile-friedman-neoliberalism/>
- McGowan, C. (2019, Ekim 30). *Chile protests: What prompted the unrest?* Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/30/chile-protests-what-prompted-the-unrest>
- Ministerio de Salud Pública. (1979, 3 de agosto). *Decreto Ley Nº 2763: Reorganiza el Ministerio de Salud y crea los Servicios de Salud, el Fondo Nacional de Salud, el Instituto de Salud Pública de Chile y la Central de Abastecimiento del Sistema Nacional de Servicios de Salud*. Biblioteca del Congreso Nacional de Chile. <https://www.bcn.cl/leychile/>
- OECD (2021), *Does Inequality Matter?: How People Perceive Economic Disparities and Social Mobility*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3023ed40-en>.
- OECD. (2024a). *Indicator HM1.1. Housing stock and construction; HC3.1. Population experiencing homelessness*. Affordable Housing Database. <https://oe.cd/ahd>
- OECD. (2024b). *Country note: Data on homelessness in Chile*. https://webfs.oecd.org/Els-com/Affordable_Housing_Database/Country%20notes/Homelessness-CHL.pdf
- Otero, G., Méndez, M. L., & Link, F. (2022). Symbolic domination in the neoliberal city: Space, class, and residential stigma. *Urban Geography*, 43(4), 632–658. <https://doi.org/10.1080/02723638.2021.1887632>
- Özler, Ş. İ. (2012). The Concertación and Homelessness in Chile Market-based Housing Policies and Limited Popular Participation. *Latin American Perspectives*. 39. 53-70. 10.1177/0094582X10397917.
- Özdemir, U. (2010). Evsizlik ve evsizlere genel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 77–88.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications.
- Posner, P. W. (2024). Social welfare policy in post-transition Chile: Social democratic or neoliberal? *Critical Sociology*, 50(7-8), 1207–1222. <https://doi.org/10.1177/08969205231209424>
- Poy, S., & Dichiera, E. (2025). Micro and macro drivers of working poverty in four Latin-American countries: A comparative study. *International Sociology*, 40(4), 628–656. <https://doi.org/10.1177/02685809251351532>
- Reininger, T., & Castro-Serrano, B. (2021). Poverty and human capital in Chile: The processes of subjectivation in conditional cash transfer programs. *Critical Social Policy*, 41(2), 229–248. <https://doi.org/10.1177/0261018320929644>
- Rivas, J., Morales-Campos, D., & Llorca-Jaña, M. (2025). Desigualdad regional de la evolución histórica del suicidio en Chile, 1921-2021 [Regional inequality in the historical evolution of suicide in Chile, 1921-2021]. *Historia* 396, 15(2), 129-158. <http://dx.doi.org/10.4151/07197969-Vol.15-Iss.2-Art.867>

- Rojas, M., & Charles-Leija, H. (2022). Chile, milagro de crecimiento económico, pero... ¿y el bienestar? [Chile, economic miracle, but... what’s about well-being?]. *Perfiles Latinoamericanos*, 30(59), 1–28. <https://doi.org/10.18504/pl3059-005-2022>
- Roizblatt, A., Cerda, J., Conejero, C., Flores, M., Fau, C., González, F., Quijada, G., Botto, A., & Muñiz, C. (2004). Childhood Background of Homelessness in a Chilean Urban Center. In W. C. Nichols (Ed.), *Family therapy around the world: A festschrift for Florence W. Kaslow* (pp. 187–196). Haworth Press.
- Saavedra Hernández, K. (2022). *Dwelling decay: Housing crisis, urban institutionalism, and its understanding of the qualitative shortage. Past, present, and future of Chile’s urban housing policy for the improvement of quality and social integration (2006-2021)*. (PhD candidate paper). Lisbon School of Architecture, Universidade de Lisboa; Centre for Research in Architecture, Urbanism and Design (CIAUD).
- Göksoy Sevinçli, B. (2024). Yoksulluk algısı ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma: Bitlis örneği. *İDEALKENT*, 15(42), 816-843. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1350888>
- Shieh, H. S., & Shah, S. A. A. (2025). Developing a fuzzy MCDA-based multidimensional index to measure energy poverty in developing countries. *Social Indicators Research*, 176(2), 499–531. <https://doi.org/10.1007/s11205-024-03479-5>
- Thatcher, M. (1987, September 23). *Interview for Woman’s Own (“No such thing as society”)*. The Margaret Thatcher Foundation. <http://www.margaretthatcher.org/document/106689>.
- Tricontinental: Institute for Social Research & Instituto de Ciencias Alejandro Lipschutz Centro de Pensamiento e Investigación Social y Política (ICAL), *The coup against the Third World: Chile, 1973* (Dossier No. 68, September 2023).
- United Nations General Assembly. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. United Nations. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- Üçoğlu, M. (2015). Neoliberalizm Kent Alanlarında Neden Yoksulluğa İhtiyaç Duymaktadır? *İDEALKENT*, 6(16), 34-49.
- Valle Corpas, I. (2019). Manhattan of the 1970s: Between the memory of the underground and the cinema of gentrification. *Quarterly Review of Film and Video*, 36(3), 217–238. doi:10.1080/10509208.2019.1587340.
- VOA News. (2024, Temmuz 13). *Chileans confront homelessness crisis*. <https://www.voanews.com/a/chileans-confront-homelessness-crisis-/7695065.html>
- Yang, L., & García Fernández, G. A. (2023). Prácticas económicas y políticas neoliberales en Argentina y Chile (1970-2001): Una reflexión teórica comparada [Economic practices and neoliberal policies in Argentina and Chile (1970-2001): A comparative theoretical reflection]. *Historia Actual Online*, (62), 65–84.
- World Bank. (2024). *GDP per capita (current US\$) – Chile*. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CL>.
- World Bank. (2022). *Gini index (World Bank estimate) – Chile*. World Bank Data. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2022&locations=CL&start=2022&view=map>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

This study aims to analyze the structural transformation experienced by Chile, one of Latin America's most industrialized yet most deeply income-unequal countries, as a result of neoliberal policies that were institutionalized under Pinochet's dictatorship following the 1973 military coup. Chile serves as a laboratory for neoliberal policies, being one of the first countries to implement them and where their consequences can be observed at their most extreme.

The main focus of the study is the problems created by the economic structure, which is described as immutable. In this context, the analysis questions the “invisible caste system” that has emerged in Chilean society, centering on homelessness, the housing crisis, and the marketization of basic services (health, education, pensions).

Research Questions:

- How have neoliberal policies transformed Chilean society, and how have individuals internalized this change?
- What causal relationship exists between the spatial distribution of poverty in Santiago and neoliberalism?
- How do systemic inequalities create perceptions of “success/failure” and security issues in social life?

Literature Review

The study builds its theoretical foundation on David Harvey's concepts of “accumulation by dispossession” and “the return of power to the elite.” Current studies in the literature confirm that poverty in Chile is not merely a matter of insufficient income, but rather a structural and spatial construction process.

Olarte (2021) emphasizes that transportation costs and the neighborhood of residence are key determinants of poverty levels, while Reininger and Castro-Serrano (2021) find that neoliberal rationality codes poverty as “individual failure” rather than a systemic problem. Salamanca (2021) traces the origins of the 2019 social explosion (Estallido Social) to institutional distrust, while Posner (2024) argues that even center-left governments perpetuate inequality by preserving the neoliberal logic inherited from Pinochet.

Methodology:

This study examines neoliberalism in Chile and the resulting poverty problem using a mixed-methods approach. The research primarily utilized secondary sources such as census data, articles, and international reports; subsequently, data and observations obtained in Santiago were analyzed within the study. Interviews conducted in Santiago were also evaluated in the study.

Interviews, observations, and data obtained in Chile were used in the study. The field research was based in Santiago, the capital of Chile. A mixed-method approach was used in the study; quantitative data were evaluated, and a qualitative analysis was obtained by drawing on different disciplines such as history and politics. The study began with a current and historical analysis of poverty and the housing problem in Chile, aiming to find answers to the causes and solutions to these issues. The study aimed to provide a general picture of the problems and poverty caused by neoliberal policies in Chile from the past to the present.

The study aims to develop policy recommendations based on findings that comprehensively reveal the relationship between poverty and neoliberalism in Chile. It seeks to demonstrate how neoliberal policies have transformed society in terms of homelessness, housing, access to basic needs, and security.

Findings:

The interviews conducted in Chile, the data obtained, and the observations made led to an assessment of the visibility of poverty through the capital city of Santiago. It was understood that neoliberal policies have

narrowed even the definition of homelessness, that poverty causes hardship in many layers of society in many ways, not just through homelessness, and that many basic needs such as security, education, health, and retirement are not met by the state. Sources used in academic literature also presented data equivalent to the observations made, leading to the conclusion that income inequality in Chile is the result of neoliberal policies continuing to be strictly enforced, contrary to changing global conditions. One of the most fundamental findings of the study is that the changing structure of society has created an invisible caste system. Interviews and observations conducted in the capital city of Santiago revealed that poverty is strikingly visible. Housing problems have been the most prominent indicator in the definition of poverty in Chile. The high number of homeless people has also increased security concerns, and the lack of political or social responsibility to eliminate this problem has led to the chronic nature of the existing problem and brought other problems with it.

Qualitative data obtained from field research and analysis of interviews revealed that the poverty caused by Chile's neoliberal transformation is not a one-dimensional economic issue, but rather a spiral of interrelated structural problems. The commodification of everything from education to retirement has eliminated interclass mobility, creating an “invisible caste system.” The housing problem has become the most visible indicator of poverty in Chile. Although neoliberal policies attempt to statistically conceal poverty by narrowing the definition of “homeless,” the reality on the streets points to a deep housing crisis. The state has withdrawn from fundamental areas such as security, education, and health, and social solidarity has weakened.

Discussion:

Chile's ranking among the highest in income inequality has undermined the claim that neoliberal policies will lead to economic growth. While Chilean society has been forced to internalize these policies, the cohesive structure of society has been disrupted, and in a system where individual success is prioritized above all else, poverty has come to be seen as the result rather than the cause of failure. The solution to the problems caused by income inequality has been left to individuals, but adequate and equal opportunities have not been provided. In this sense, the policies implemented in Chile have created a society held together by personal success, security concerns, and economic inequality, rather than a society with a common purpose.

Conclusions:

The study concluded that neoliberal policies initiated by the state through coercion led to fundamental changes in Chile's economic, social, and political life. The study found that the policies implemented increased and made poverty more visible. One significant finding was the deepening of the housing problem in Chile, forcing people to choose between their basic needs. The increased visibility of poverty has also heightened security concerns. Income inequality and the strict implementation of neoliberal policies, coupled with politicians' lack of legal and economic power to meet the demands of society, have led to the entrenchment of social classes. A Chilean-style caste system has emerged, and interclass mobility has fallen to its lowest level. The possibility of upward mobility based on individual merit has become a process that makes the poor poorer and the rich richer in conditions where equal opportunities are not provided. Chile retains its laboratory-like characteristics, where many social, political, and economic data can be obtained when neoliberalism is strictly applied, but it is debatable at what point it will become a benchmark for the failure of these policies.